

ETH DIARI

Numerò 71
Dimèrcles 31 de març 1999

HUELHETON

DIARI

D'ARAN

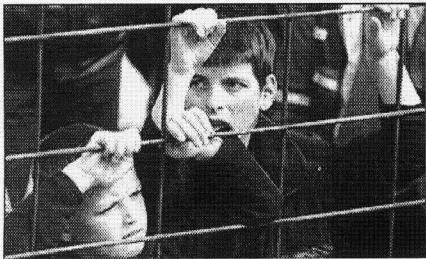
Prètz: 50 pessetes

EXECUTEN ETH PRESIDENT DERA ASSEMBLÈA DE SINDICATS DE KOSÒVO

Eth president dera Assemblèa de Sindicats de Kosòvo (BSPK), Agim Ajrizi, siguec executat diuendres passat en Mitrovica, en nòrd de Kosòvo, e un aute membre deth BSPK, Hajrullah Gorani, siguec arrestat dimenge passat en Pristina, segontes qu'informèc ager eth representant deth BSPK en França, Malic Brahimi. "Agim Ajrizi siguec assassinat ath costat deth sòn hill e era sua mair de 65 ans", precisèc Brahimi, que represente tanben eth BSPK deuant dera Confederacion Europèa de Sindicats (CES) e era Confederacion Internacionau de Sindicats Liures (CISL). Segontes Brahimi, que tanben ei membre dera organizacion sindicau francesa Fòrça Obrèra (FO), "non se sap a on se tròben actuament es responsables deth BSPK. Quauqui uns son arrestadi. Toti es intellectuau kosovars son sistematicament cercadi e arrestadi".

ETH GOVÈRN VALENCIAN CONDMANNE ERA NETÈJA ETNICA E AUFRÍS AJUDA UMANITÀRIA E ASIL ENTÀS REFUGIADI

Eth Govèrn valencian condamnèc ager era netèja etnica que se produsís en Kosòvo e aufric ajuda umanitària entad aquesta zòna e asil tàs refugiadi, segontes assegurèc ager eth conselher dera Presidència dera Generalitat Valenciana, José Joaquín Ripoll, pendent era ròda de premsa qu'aufric entà dar a conèisher es tèmes tractadi ager en Plen deth Conselh. Ripoll assegurèc que "eth Govèrn valencian vò hèr ua especiau condemnacion deth genocidi e era netèja etnica que se produsís en Kosòvo, en tot manifestar eth respècte tara autonomia d'aguest territòri", e higeç que "condamnam explicitament era expulsion des observadors internacionaus e des periodistes desplaçadi entad aquera zòna". Eth conselher manifestèc que, d'un aute costat, era Generalitat "aufrirà, laguens des possibilitats dera Comunitat Valenciana, tara comissària europèa Emma Bonino, que s'aucepe d'aguesti tèmes, collaboracion en çò que tòque ara ajuda umanitària e ara acuelhuda de refugiadi dera nomentada zòna". Afirmèc, en aguest sentit, que "mos

meteram en contacte tamb era comissària entà s'era collaboracion deth Govèrn valencian e dera Comunitat Valenciana siguesse utila en aguesti moments tamb escadences reament dramatiques".

MILOSEVIC, DISPOSAT A AMENDRIR ERA SUA PRESENCIA MILITARA EN KOSÒVO E DEISHAR TORNAR ES REFUGIADI ENTÀ CASA

Era via politica torne a prèner protagonisme dempús d'ua setmana de bombardegi dera OTAN contra es tropes iogoslaves. Eth president sèrbi, Slobodan Milosevic, ei disposat a resòlver toti es problèmas a trauèrs de negociacions dirèctes

s'era OTAN arture es sòns bombardaments en Iogoslàvia. Totun, er Exercit de Liberacion de Kosòvo (ELK) ja a auançat que non acceptarà cap de "compromís" tamb eth president iogoslau.

Milosevic ei disposat a començar "negociacions dirèctes e constructives" en favor deth conjunt dera poblacion ena region, se cèssen es atacs començadi pera OTAN eth passat dia 24.

Eth primèr ministre rus, Ieugueni Primakov, qu'ager s'amassèc tamb Milosevic pendent sies ores en Belgrad, informèc ath cancelièr alemanh, Gerhard Schröder, en qualitat de president deth Conselh Europèu, deth contiengut d'aqueres converses. Totun, Primakov refusèc comentar era sua entrevista tamb Schröder. Segontes eth ministre rus, Belgrad tanben ei disposat a redusir era sua presència

militara en Kosòvo s'era OTAN arture eth sòn atac militar, e a cambi qu'Occident dèishe d'emparar ar Exercit de Liberacion de Kosòvo (ELK).

Primakov assegurèc que Milosevic mostrèc pendent es converses era sua disposicion a permèter era tornada de toti es refugiadi qu'an escapat aguesti dies de Kosòvo e que, segontes donades dera Nauta Comissària dera ONU entàs Refugiadi (ACNUR), despassen es 90.000. Primakov viatgèc acompanyat des sòns ministres d'Ahèrs Exteriors, Igor Ivanov e de Defensa, Igor Sergueiev.

Era delegacion russa siguec recebuda ena cancelieria alemanha peth madeish Schröder, pes ministres alemanhs d'Exteriors, Joschka Fischer, e de Defensa, Rudolf Scharping.

EDITORIAU

Discretament e sense dramatismes, ager tot eth petit univèrs d'ETH DIARI hec un parelh de passi entà deuant qu'auem observat qu'en mens de vint-e-quate ores a lueuat nombroses bochòrles e, semble que, nauament auem cauishigat quauqui ulls de poll.

Vam per parts: era primèra que siguec emplegar cambis ortografics prepausadi peth **Conselh dera Lengua Occitana** enes escrits que publique eth diari. Era dusau qu'ei era aparicion deth suplement multilingüe de Vielha nomentat **VIELHA 2000** qu'incluidie escrits de revirades der aranés en lengua castelhana e galhèga.

Obviament que totes dues decisions responen a ua situacion incontestabla aué: primèr, que deth punt d'enguarda dera sociolingüística era salut der aranés ei precària e totes es politiquas -publiques e privades- qu'aué foncionen en Aran sus normalizacion lingüística non contribuïssen a crear un espaci de comunicacion de premsa escrita en aranés. Tot ath contrari. Deth nòste punt d'enguarda, inclús coma foncione era escòla en aranés, ei deth tot faus qu'arribè tà uns grads satisfactoris e irreversibles d'afortiment dera lengua aranesa.

Sonque cau prèner er Institut coma exemple: en toti es collectius, en toti es grops, eth castelhan qu'ei er idiòma veicular entre es joeni. Er aranés ei ua assignatura, com eth francès. Era didactica der idiòma respon mès ara arqueologia qu'as interessis e neguits d'un joen

CAU DESPOLITIZAR ETH FOMENT DER ARANÉS

deth sègle XXI. Un professorat d'aranés que parle mès de mossèn Condò que dera actualitat diària. Un equip de professors que des 44 sonque n'i a 5 que hèn es classes en aranés. E ath delà que non i a cap de decision dera direccion deth centre -maugrat que non ac exigis que era normatiua- de projeccion des sues activitats educatiues ena realitat der aranesisme dera societat civiu, coma non sigue hèr arribar puntaument era publicitat deth sindic tà cada alumne. **Ei a dèder: aranés malaut; aclapadorament imperant eth castelhan e politizacion dirècta o per omission ath maxim.** Perque tant politic ei publicitar es accions de govèrn, de qui sigue, enes classes, com dirigir un centre en Aran coma se siguesse d'ua quinquèvolha vila de Múrcia, burocraticament, sense cap de sensibilitat entath país. Era actitud deth professorat, era actitud de qui dirigís un centre, qu'ei un punt de referéncia entàs joeni e açò ac cau cuedar.

Era dusau realitat ei era totau e absoluta politizacion dera **Oficina de Foment e Ensenhament der Aranés**. Ja sabem qu'ei inutil dèder un e mil viatges que non auem cap de problèma personau tamb arrés dera Oficina e tostemp i aurà qui diderà qu'actuam per òdi e ressentiment perque mos hèn competéncia desleiau; tostemp eth lairon que pense qu'es auti tanben ne son. Non auem arren de personau, mès plan a dèder sus çò que hèn. Era Oficina aué qu'ei eth màger nucli de publicitat deth sindic. E tanta politica acabe guastant era situacion. Es 'tres jòies dera corona' deth sindic, coma nomentam suenhosament

es tres accions de govèrn que, un e mil còps mos rebrembe eth senhor Barrera enes actes publics, son producte mès d'ua accion publicitària que pas d'ua reau e solida accion de govèrn. De qué parlam: deth vidèu d'*Es tres Bessoes*, des classes d'aranés en Barcelona e Lhèida e dera publicacion dera publicacion *Auè*. Tres accions de 'pur' marqueting politic tant entar actuau sindic com entara actuau Generalitat. Mès qu'ara i a ua auta jòia o pèr-la que cau híger en *còrpus* de publicitat deth sindic e qu'ei aguest fulminant sarrampic d'occitanisme que li a vengut. Producte d'açò ne son, aumens, es acòrdi tamb grops des vals occitanes d'Itàlia e, darrèrament, era signatura d'un convèni pedagogic, entà crear materiau didactic d'occitan, tamb diuèrsi organismes politics der aute costat dera termièra.

Ei a dèder, **politizacion; era lengua e era cultura coma airina de publicitat e un discurs d'autentica sciéncia-ficción occitanista**. Deuant d'açò, as privadi que mos dedicam ara comunicacion qué mos cau hèr? Húger espauridi e proposà-mos de hèr eth nòste trabalh productiu dehòra dera cruda politizacion sectària actuau.

Tot açò encara s'agreuja mès quan apareishe eth *pòster* des **'bons aranesi'** ena campanha emprinciada deth **Parli aranés**. E didem emprinciada perque en Aran ja a ua repercussion sociu qu'eth Conselh envie cartes entà recuèlher acompanyants dera darrèra operacion de marqueting deth sindic, a quate dies des eleccions. Un aute còp era Oficina

en tot hèr politica.

E deuant de tot aguest panorama encara quauquarrés mos pòt demandar explicacions perque mos ajam decantat entà ues solucions grafiques renauidores? Qui renauís en dia-dia dera lengua? Donques, sonque sigue modèstament, tanben es mieis de comunicacion, perque mos creдем era premsa aranesa coma airina de normalizacion o non s'enten cap entà qué la hèm.

S'es catalans auessen demorat a qu'eth Barre-*ra* o *eth* Sans de torn catalan dèsse lum verda a cèrti cambis deth catalan, ne era *Gran Enciclopèdia Catalana* ne er *Avui* ne era TV3 dera *Dallas* de JR non auessen foncionat. Non mos auem 'sautat' cap d'organisme ne cap de burocrata *nostrat*, qu'auem pres coma referéncia eth Conselh dera Lengua Occitana perque non i a arrés ena 'casa' que, d'un biais efectiu, modèrn e rapida, resòlgue aguesti problèmas aué per aué. E que mès voleriem que i auesse era credibilitat d'ua acadèmia o d'ua politica academica encara qu'aguesta non siguesse formaument constituïda.

O des de Sindicatura se cren era practica privada, era foncion des mieis de comunicacion e era realitat aranesa-gascona-occitana o alavetz qu'èm es primèrs de non entèner arren. Se vos platz, vos suplicam tan umilament coma volgatz que **non politizetz mès era lengua e era cultura**. Deishatz-mos trabalhar e s'es nòsti servicis non vos agraden non crompetz es nòstes publicacions. E toti tan erosi.

Agust ei un concèpte deth quau tot soent se'n parle sense arténher a definí-lo damb exactitud, entre aqueri dus grani marasmes ideologics, a on eth concèpte de desenvolupament sostengut cèrque un espaci creïble entre extrems estrictament ecologistes o concèptes mercantilistes. Er ahèr non ei bric facil en societats a on era bohada deth pensament unic a dat ales a un mercat que mèrque es ritmes dera classe politica, enquiath punt qu'aguesta ven a convertí-se en un apendix dera economia.

Tanplan que dempús deth còp de uelh a çò qu'ei generau, er ahèr non ei pas tròp diferent se l'apropam a çò de concrèt. En Aran, per exemple, quini son es critèris que regulen, o mielhòr dit, qu'auren de regular era expansion economica tà hè-la sostenibla en temps? Existís eth debat ath torn d'agust ahèr? I a

bèra administracion que pogue dèder as aranesi en quin ritme podem créisher sense ipo-tecar eth futur des immediates generacions? Agust ei un debat deth quau normaument se hug perque es respòstes son tostemp contràries as interèssi deth politic que govèrne. Es ciutadans deth país, sense besonh de recórrer a conéisher eth creishement deth PIB; que totun, e se quauque interessat vò sabè'c, creishec enes ans 97 e 98 tirat basicament peth sector construccion e eth sector servicis, en tot qu'es actius en indústria e ramaderia continuen queiguent damb tendéncia ara desaparicion. Saben -didia- que quauquarrés aurie de començar a pensar e a explicar s'eth país a o non un ritme sostenible, o ben ath contrari, es actius sus es quaus s'assètie eth nòste creishement son finits e efimèrs. Agustei ei ua question que mès qu'un debat

meritarie un tractament de reflexion permanenta e d'analis sus era evolucion des diuèrsi sectors, e hè'c damb comparatiues sus çò qu'a passat en economies similares ara nòsta. Donc, e en agust sentit, es darrèri estudis hèti sus eth nòste creishement apunten clarament ues formes perverses qu'utilisen fòrça recorsi naturaus, genèren ua riquesa, en tot cas pòc repartida... Voi dèder, que maugrat es aparences, e a títol d'exemple, eth consum indiscriminat de solèr sense un mestrèg que se base en paramètres socioeconomicos, e non exclusivament de ritme de mercat, produsís beneficis rapidis, ei cèrt, e totun a miei tèrme aufrís resultats desoladors tath conjunt deth territòri. Evidentament, e ara mès que jamès, es analisis sus eth creishement aranés s'an de hèr damb critèris diferenciadors tath Miei, Naut o Baish Aran, perque era reclama deth

reequilibri territorial a estat ua falàcia dera quau cada còp em mès aluenhadi. Dilhèu ei politicament incorrècte en ua bona sason com a estat aguesta, hèr plantejaments que tà molti son interpretats coma voluntat de frèn a ua situacion d'abondor. Totun, racionalisar eth creishement damb critèris de sostenibilitat ei, quan mens, ua garantia qu'eth país aurà actius economicos tath futur, e per tant que pròplèus generacions poderàn gaudir de benestar. Er ahèr donc, non pòt èster en mans d'aqueri qu'interpretèn era politica com un esturment tà manipular eth mercat, perque se non vam mès enlà: era hartera d'aué pòt èster era hame de deman.

Francés Boya Alòs

BILANÇ DERA OTAN DEMPÚS D'UA SETMANA DE BOMBARDEGI

ERA OTAN CONSIDÈRE QU'ES RESULTADI NON SON GUAIRE SATISFACTÒRIS. ERA ALIANÇA ATLANTICA DEMANE, TOTUN, MÈS TEMPS ENTÀ QU'ES SÒNS RESULTADI POGUEN ÈSTER BEN CONSIDERADI

Dempús d'ua setmana de bombardaments tà Iogoslàvia, eth bilanç dera OTAN sembla praube se se considèrè er objectiu iniciat de restablir era patz en Kosòvo, actuau escenari d'ua "tragèdia" umanitària que se supòse qu'auie d'auer esvitat era intervencion aliada. En terren diplomatic, militar o umanitari, eth bilanç dera entrada en guèrra des 19 païsi dera OTAN, eth 24 de març, contra Iogoslàvia, ei incèrt, inclús dramatic, en tot qu'era Aliança demane mès temps entà que se jutgen es sòns resultadi. Es incursions "auràn coma objectiu interròmpèr es violents atacs perpetradi pes fòrças armades e es fòrças policiaus especiaus sèrbies e afeblir era sua capacitat de perlongar era catastrofa umanitària", declarèc eth secretari generau dera Aliança, Javier Solana.

"CAMPANHA SISTEMATICA DE PURIFICACION ETNICA"

Totun açò, diuèrses detzees de milèrs d'albanesi an hujut de Kosòvo es darrèri dies, victimes d'ua "campanha sistematica de purificacion etnica" emprenuda pes fòrças armades sèrbies, segontes era Aliança. Entad açò, eth secretari generau dera OTAN, Javier Solana, puntualisèc que "es desplaçaments de refugiadi començeren ja hè temps", e s'accentuèren tath començament deth conflicte armat en Kosòvo ara hè un an. Çò de cèrt ei qu'es imperatiu dera intervencion dera OTAN (gessuda de Kosòvo des observadors dera OSCE e des diplomatics occidentaus) an contribuït a qu'es fòrças sèrbies actuen a pòrta barrada.

AFEBLIR ERA CAPACITAT SÈRBIA

En terren militar, era Aliança, satisfèta d'auer sauvat era vida des sòn pilòts e d'auer esvitat, segontes que sembla era mòrt de civius, assegure qu'a començat a afeblir es capacitats militars sèrbies de repression. Suspresa peth terror desacadiat pes sèrbis en Kosòvo, era darrèra dimenjada, era OTAN decidic accelerar eth pas tara "fasa dus" deth sòn plan d'operacions, en tot ampliar es bombardegi entàs concentracions de

tropes e de materiau en sud deth parallèl 44. En terren diplomatic, eth bilanç qu'ei matizat. Rússia non a trincat totaument es sues relacions tath era OTAN e es sues manifestacions de mau umor son, sustot, "gesticulacion politica", s'estime la-guens dera OTAN. Agustei tanben considèrè qu'a esvitat estienèr eth conflicte mès enlà de Iogoslàvia, maugrat que quauqui païsi agen problèms tath eth fluxe massiu de refugiadi (Albània, Macedònia). D'aute costat, er acòrd de patz establít en França sembla ara ua qüestion deth passat.

ETH PLEN DETH PARLAMENT BASC APRÒVE SOLLICITAR ERA PRESÈNCIA D'OBSERVADORS DERA ONU

tuacions des agents qu'actúen, especiaument es des poders publicos, judiciaus e policiaus. Era prepausta demane que se hèsque un seguiment dera "igualtat d'oportunitats qu'er ordenament juridico-politic vigent enes diuèrses opcions politiquas basques entà materializar es sòns projèctes".

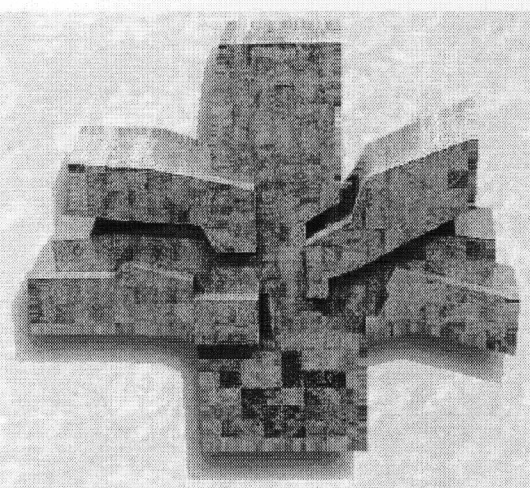
Reaccions en contra

Pendent eth debat, eth portavotz deth PP, Leopoldo Barrera, manifestèc qu'es partits qu'an prepausat era iniciativa (PNB, EA, EH e IU) solliciten era preséncia d'observadors internacionaus com s'en Euskadi i auesse ua situacion "predemocratica". Fernando Buesa, portavotz deth PSE-EE ena Cambra, defenec ua esmenda tara totalitat ena quau s'instauè ath Govèrn basc e ath sòn lendakari a "amiar" eth procès de patz e a daurir un dialòg entre es partits basqui entà "ampliar eth consens sus eth sistèma d'autogovèrn". Buesa, considerèc qu'era iniciativa aprovada ei era "mès sevèra censura" tath Govèrn d'Ibarretxe, pr'amor que lo "degumegen en plantejar ua politica de reivindicacion, imposicion, agitacion e propaganda que despartís e enfronte era societat e non pòrte entà cap de solucion". Pablo Mosquera, d'Unidad Alavesa, assegurèc qu'ETA "dirigís aguesta Assemblèa parlamentària", perque a decidit que "se volem era patz mos auem de rendir e

se non eth 'naut cap' (en referéncia tara organizacion terrorista) se saurà eth dret d'intervier tanti còps coma volgue".

Empara deth Pacte d'Estelha

D'un aute costat, eth portavotz deth PNB, Joseba Egibar, reconeishèc qu'ei improbable qu'era ONU accèpte aguesta demana. Mès avèrtic que "se se barren es pòrtes dera ONU, se'n dauriràn plan d'autes". Era parlamentària d'Euskal Herritarrok, Jone Goirizelaia, acusèc a Espanha de non respectar es "drets fundamentaus", en referéncia entath d'autodeterminacion. D'Eusko Alkartasuna, Rafael Larreina senhalèc, en repòrt tar exercici deth dret d'autodeterminacion, que "en democràcia tot se pòt defèner, mès non pas tot se pòt amiar tara practica perque son barrades es vies d'ua forma pòc democratica". Koldo Usin, d'IU, considerèc que d'ençà dera signatura dera Declaracion d'Estelha sa sajat "desacreditat" as partits qu'ac soscriueren e ath sòn pròpri tèxte, quan es sues bases, expliquèc, son de respècte ara decision majoritària dera societat basca.

Era prepausta a gessut tà deuant tath eth supòrt des partits signanti deth Pacte d'Estelha

Atrauèrs d'ua proposicion non de lei, eth Plen deth Parlament Basc a sollicitat tara Secretaria Generau dera ONU era preséncia d'observadors internacionaus que realizen un "seguiment e analisi" deth procès de patz e des eleccions deth pròplèu mes de junh. Era prepausta a agut era empara des partits signanti deth Pacte d'Estelha. PP, PSE-EE e UA votèren en contra d'aguesta iniciativa en considerar negatiu er intent d'internacionalizar aguest procès. Çò que se demane ath secretari generau dera ONU, Kofi Annan, ei que compròve eth "respècte tàs drets umans" en ambit d'Euskadi, atau com totes es ac-

Editor e director: Joan Ramon Colominas-Companyes
 e-mail: jrec@lapdo.com
 Informatica e dissenh: Marc Colominas i Nadal.
 Equip de correctors: Xavier Gutierrez.
 Equip comercial: Ramon Aguiló i Teixidor.
 Impressor: Xerox's Document Center 220 S7 d'ETH DIARI en Vielha.
 Tirada: 1000 exemplars.
 Edic: ETH DIARI
 Família Colominas
 Centre d'estudis VIVENCIA ARANESA
 Aula Europa e Piras (Val d'Aran)
 Isarrer Loms
 (Darrèr edifici/ Ath cant. der Espiau)
 25330 Vielha-Val d'Aran
 Telefon: 973641772
 Fax: 973640871
 E-mail: vivenciaranesa@ctv.es